

بانک کارآفرین
KARAFARIN BANK

بحران در کمین اقتصاد جهان

اثرات جنگ روسیه و اوکراین بر اقتصاد کرونا زده جهان

مدیریت ریسک و مطالعات اقتصادی

اداره تحلیل بازارهای مالی و بخش های اقتصادی

اسفند ۱۴۰۰

فهرست مطالب

- ۱- مقدمه..... ۱
- ۲- جایگاه روسیه در اقتصاد جهان..... ۲
- ۳- جایگاه اوکراین در اقتصاد جهان..... ۵
- ۴- خلاصه‌ای از وضعیت جنگ و نوسانات دو هفته اخیر..... ۷
- ۵- برندگان جنگ..... ۱۱
- ۶- سناریو استمرار جنگ..... ۱۲
- ۷- سناریو وقوع صلح..... ۱۶
- ۸- جمع‌بندی..... ۱۷

فهرست نمودارها

- نمودار ۱: میزان صادرات روسیه به کشورهای مختلف جهان..... ۳
- نمودار ۲: سهم روسیه و خلیج فارس از کل تولید نفت جهان..... ۴
- نمودار ۳: سهم کشورهای مختلف از صادرات نفت روسیه در سال ۲۰۲۰- درصد و میلیارد دلار..... ۴
- نمودار ۴: میزان صادرات روسیه به کشورهای مختلف جهان..... ۷
- نمودار ۵: جهش قیمت گاز در اروپا..... ۸
- نمودار ۶: رشد شدید سبد کامودینی ها به دنبال تحریم روسیه..... ۱۰
- نمودار ۷: تعداد تحریم های وضع شده بر کشورهای مختلف..... ۱۱

مقدمه

جنگ در هر کجای این زمین خاکی اتفاق افتد تلخ و غم‌انگیز است. جنگ بین روسیه و اوکراین نیز منجر به تلفات انسانی، خسارات گسترده به زیرساخت‌ها و از همه مهم‌تر باعث نگرانی و ابهام برای نسل‌های آینده شده است. این تنش موجی از پناه‌جویان را به کشورهای همسایه فرستاده است و تحریم‌های بی‌سابقه‌ای نیز علیه روسیه به دنبال داشته است.

شرایط اقتصاد جهان همچنان متأثر از همه‌گیری کرونا است که شوک جنگ اوکراین ریسک‌ها و نااطمینانی‌های اقتصاد را به شدت افزایش داده است. در حالی که بانک‌های مرکزی آماده اعمال سیاست‌های انقباضی و کنترل تورم شده بودند که وقوع جنگ و اثرات اقتصادی ناشی از آن تصمیم‌گیری را برای آن‌ها دشوارتر کرده است. جهش قیمت انرژی و کامودیتی‌ها پس از افزایش قیمت شدیدی که در طول دوره همه‌گیری کرونا تجربه کرده بودند، معمای سیاست‌گذاری اقتصادی را برای سیاست‌گذاران تبدیل به یک شمشیر دو لبه کرده است.

شوک‌های قیمت در سراسر جهان تأثیر خواهد داشت، به‌ویژه بر خانواده‌های فقیر که هزینه‌های غذا و سوخت سهم بیشتری از سبد آن‌ها را تشکیل می‌دهد. اگر درگیری تشدید و طولانی شود، آسیب اقتصادی ویرانگرتر خواهد بود. از سوی دیگر، واکنش‌هایی که جامعه جهانی نسبت به روسیه خواهد داشت نیز تأثیر قابل توجهی بر اقتصاد جهانی و بازارهای مالی خواهد داشت و به کشورهای دیگر نیز سرایت خواهد کرد.

پیش از این که جنگ آغاز شود، اکثر کارشناسان با توجه به قدرت نظامی روسیه و شرایط اوکراین انتظار داشتند که قائله خیلی سریع تمام شود و غرب نیز با توجه به شرایط اقتصادی و بحران انرژی که با آن مواجه بود واکنش محکمی را از خود نشان ندهد. با این حال با گذشت بیش از ۱۷ روز از شروع جنگ، کیف و خارکف همچنان

پابرجا هستند و نیروهای روسی با مقاومت شدید اوکراینی ها و مشکلات لجستیکی دور از انتظاری مواجه شده اند. با این اوصاف احتمال برخورد قاطع تر از جانب غرب وجود دارد.

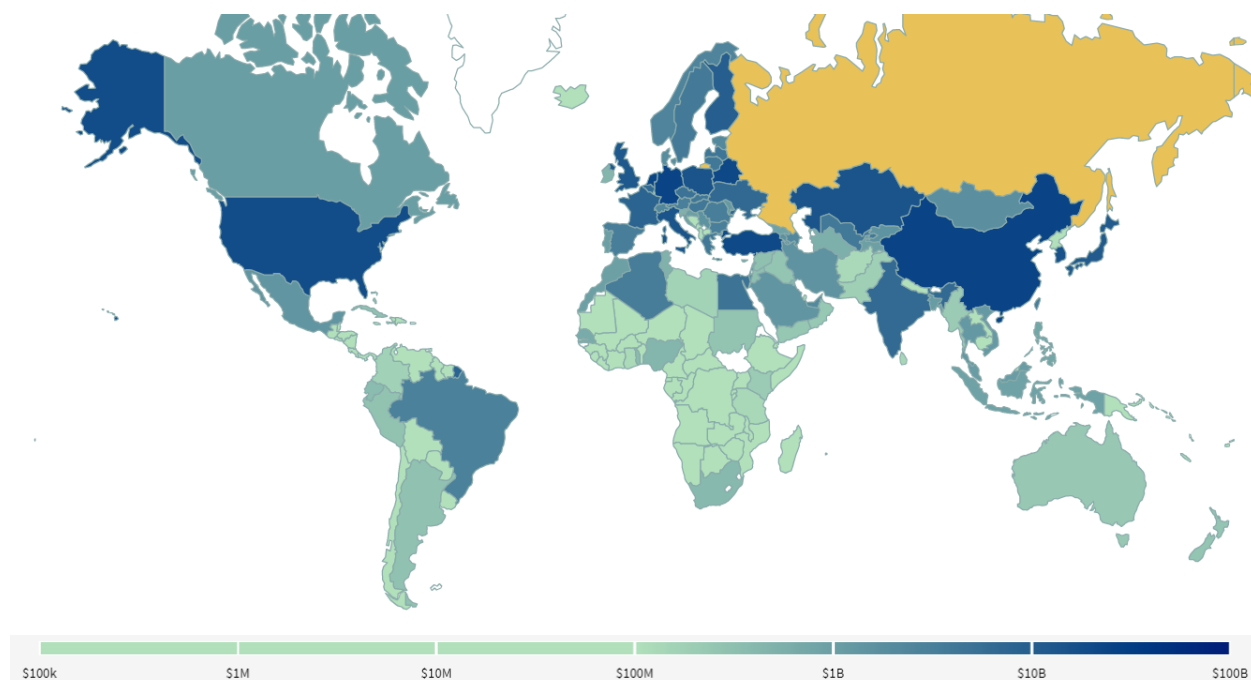
با این حال همه این شرایط می تواند با وقوع اتفاقات جدید تغییر کند و معادلات جدیدی بر جهان حاکم شود. پیش از این در گزارش های " جهت گیری نرخ بهره در آمریکا و اثرات آن بر بازار سرمایه ایران " و " تصویری از وضعیت اقتصاد جهان " به بررسی و تصویر شرایط اقتصاد جهان پرداخته شد و بیان شد که قیمت نفت و طلا و سایر کامودیتی ها می تواند تحت تاثیر سیاست گذاری های پولی و رکود تورمی احتمالی قرار گرفته و افزایش یابند. بانک های مرکزی تحت تاثیر افزایش تورم جهانی آماده ی افزایش نرخ های می شدند که وقوع جنگ اوکراین شرایط اقتصادی را سخت تر کرده است.

افزایش درگیری ها از طریق سه کانال اصلی بر اقتصاد جهانی تأثیر می گذارد: تحریم های مالی، قیمت کالاها و اختلالات زنجیره تأمین. در ادامه با بررسی نقش روسیه و اوکراین در اقتصاد جهانی به اثرات و نتایج این جنگ در اقتصاد جهان می پردازیم و سعی می شود یک تصویر کلی از بازارهای مالی بر اساس اطلاعات فعلی ارائه شود.

۱- جایگاه روسیه در اقتصاد جهان

اقتصاد روسیه پنجمین اقتصاد بزرگ ملی در اروپا، یازدهمین کشور بر پایه تولید ناخالص داخلی اسمی در جهان و ششمین از لحاظ برابری قدرت خرید است. جغرافیای وسیع روسیه نقش مهمی در فعالیت های اقتصادی آن دارد. برخی منابع تخمین می زنند روسیه بیش از ۳۰ درصد از منابع طبیعی جهان را در اختیار دارد. بانک جهانی ارزش کل منابع طبیعی روسیه را ۷۵ تریلیون دلار تخمین زده است. روسیه برای استمرار رشد خود، به درآمدهای حاصل از فروش انرژی وابسته است.

نمودار ۱: میزان صادرات روسیه به کشورهای مختلف جهان

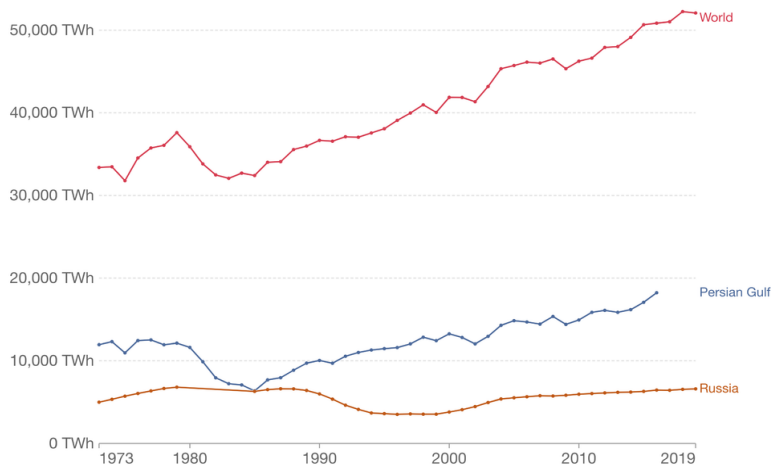
ماخذ : The Atlas of Economic Complexity

در واقع روسیه یک «ابر قدرت انرژی» محسوب می شود. این کشور بزرگ ترین ذخایر اثبات شده گاز طبیعی جهان را دارد و بزرگ ترین صادر کننده گاز طبیعی است. طراحی و ساخت تجهیزات نظامی پیشرفته از دیگر صنایع مهم اقتصاد روسیه است.

روسیه در مورد بسیاری از مواد خام موقعیت شبه انحصاری دارد. برای مثال روسیه مهم ترین تأمین کننده گاز اروپا است و کشورهایی مثل آلمان و اتریش به شدت به واردات گاز از روسیه متکی هستند. این در حالی است که با توجه به ماهیت گاز، امکان جایگزینی آن در کوتاه مدت برای این کشورها فراهم نیست به طور کلی. حدود ۴۰ درصد انرژی فسیلی که در اتحادیه اروپا سوخته می شود را گاز روسیه تأمین می کند، که چیزی حدود ۲۰۰ میلیارد مترمکعب در سال می شود.

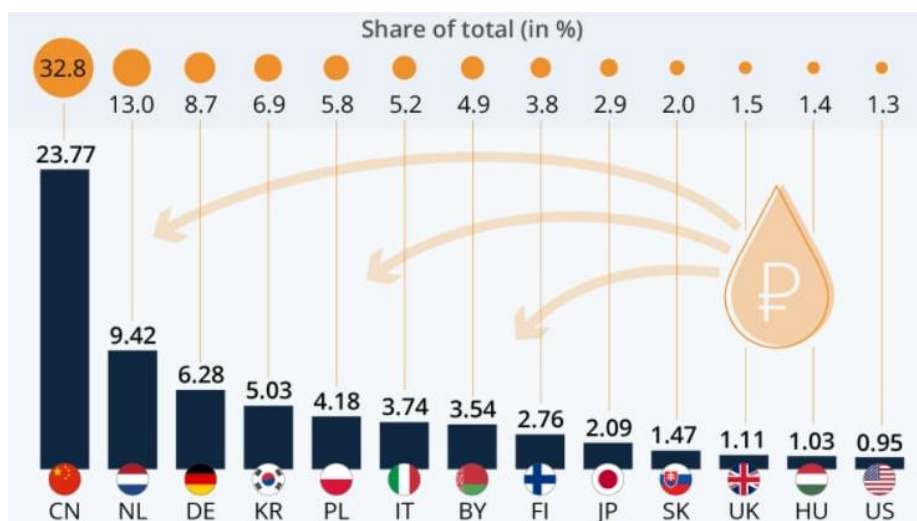
نمودار ۲: سهم روسیه و خلیج فارس از کل تولید نفت جهان

ماخذ: BP statistical Review of World Energy

از طرف دیگر روسیه حدود ۱۰ درصد نفت خام دنیا را تأمین می‌کند (نمودار ۲) و به طور متوسط روزانه حدود ۵ و نیم میلیون بشکه نفت خام صادر می‌کند. همان‌طور که در نمودار ۳ نشان داده شده است، عمده نفت صادراتی روسیه به کشورهای چین، هند، آلمان و کره جنوبی صادر می‌شود. برای مثال روسیه در سال ۲۰۲۰ حدود ۲۳,۷۷ میلیارد دلار شامل ۳۲,۸ درصد از کل صادرات نفت، به چین نفت صادر کرده است.

نمودار ۳: سهم کشورهای مختلف از صادرات نفت روسیه در سال ۲۰۲۰ - درصد و میلیارد دلار

ماخذ: UN Comtrade

روسیه و بلاروس روی هم ۴۰٪ صادرات پتاس دنیا را نیز شکل می دهند. چون بلاروس فاقد تأسیسات صادراتی است، روسیه همه این مقدار را صادر می کند. پتاس یک ماده مهم برای تولید کودهای شیمیایی است و حذف آن، امنیت غذایی دنیا را تهدید می کند. همچنین روسیه بیش از ۱۵٪ صادرات گندم دنیا را بر عهده دارند.

روسیه همچنین بزرگ ترین تولیدکننده پالادیوم دنیا و مهم ترین تأمین کننده پالادیوم آمریکا است. بنابراین همان طور که مشخص است روسیه سهم مهمی در تأمین مواد خام دنیا دارد و اختلال در تأمین این مواد می تواند ضربه مهمی را بر اقتصاد جهان وارد کند، به خصوص اینکه اقتصاد جهان پس از وقوع کرونا شرایط شکننده و آسیب پذیری را پشت سر می گذارد.

باین حال بر اساس گزارش های منتشر شده روسیه پیش از آغاز جنگ مقدمات آن را نیز فراهم کرده است. روسیه علی رغم کاهش سهم دلار از معاملاتش با شرکای تجاری خود علی الخصوص چین، نزدیک به ۶۵۰ میلیارد دلار ذخیره ارزی فراهم کرده است. علاوه بر آن ضمن تبدیل بدهی شرکت های روسی از دلار به روبل، شبکه ای شبیه به سوئیفت بین بانک های خودش و برخی بانک های منطقه ایجاد کرده است.

۲- جایگاه اوکراین در اقتصاد جهان

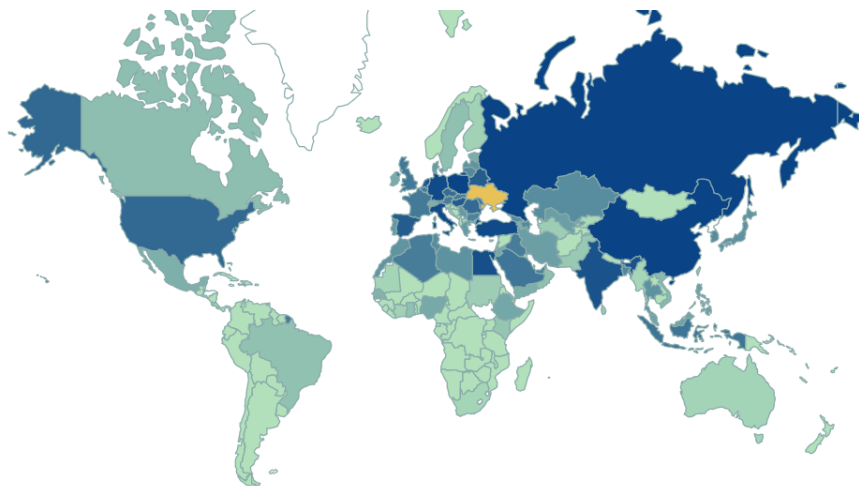
بر اساس داده های سازمان ملل، در سال ۲۰۲۰ که اقتصاد جهان تحت تأثیر بیماری کرونا قرار گرفته بود، صادرات جهانی حدود ۷ درصد کاهش یافت. در حالی که صادرات اوکراین به طور متوسط حدود ۱,۶ درصد کاهش یافت. این یک نشانه از بی کشش بودن تقاضا برای کالاهای تولیدی این کشور است. تراز خالص تجاری اوکراین نیز در سال ۲۰۲۰، حدود ۶,۳ میلیارد دلار کاهش یافت، زیرا کاهش واردات این کشور از صادرات آن پیشی گرفت. اوکراین ۵۳,۷ میلیارد دلار کالا وارد کرد و ۴۹,۲ میلیارد دلار صادر کرد.

اگرچه اوکراین چهل و ششمین صادرکننده بزرگ جهان در سال ۲۰۲۰ بود، اما این کشور در تولید برخی کالاها مزیت دارد و جهان برای این کالاها به اوکراین متکی است. جنگ حداقل بر توانایی کوتاه‌مدت تا میان‌مدت اوکراین برای صادرات این کالاها تأثیر می‌گذارد. برای مثال، در سال ۲۰۲۰، اوکراین بیش از ۹,۴ میلیارد دلار غلات صادر کرد که حدود یک پنجم کل صادرات این کشور را شکل می‌دهد. این کشور پس از ایالات متحده دومین صادرکننده غلات بود. درواقع، صادرات غلات اوکراین کمی بیشتر از صادرات غلات روسیه (۹,۳ میلیارد دلار) بود. صادرات آهن و فولاد (۷,۷ میلیارد دلار) یکی دیگر از کالاهای صادراتی قابل توجه اوکراین بود.

نمودار ۴ کشورهای را نشان می‌دهد که اوکراین بیشترین کالا را به آنها صادر می‌کند. چین بزرگ‌ترین شریک تجاری اوکراین (از نظر صادرات) است. در سال ۲۰۲۰، اوکراین ۷,۱ میلیارد دلار کالا به چین صادر کرد که این رقم ۱۴,۵ درصد از کل صادرات اوکراین است. این در حالی است که روابط نزدیک چین با روسیه شاید بیشتر از اتکای چین به اوکراین باشد. چین برای دسترسی به بازارهای صادراتی اروپای غربی و سیستم مالی بین‌المللی به روسیه متکی است. از نظر تجارت، صادرات روسیه به چین هفت برابر بیشتر از اوکراین (۴۹,۱ میلیارد دلار) است. لهستان و روسیه به ترتیب دومین و سومین شرکای بزرگ صادرات اوکراین بودند و اوکراین در سال ۲۰۲۰ به ترتیب حدود ۳,۳ و ۲,۷ میلیارد دلار کالا به این کشورها صادر کرده است.

نمودار ۴ : میزان صادرات روسیه به کشورهای مختلف جهان

S100k S1M S10M S100M S1B S10B

ماخذ : The Atlas of Economic Complexity

همچنین اوکراین در سال ۲۰۲۰ به ترتیب بیشترین کالاها را از چین (۸,۳ میلیارد دلار)، آلمان (۵,۳ میلیارد دلار)، روسیه (۴,۶ میلیارد دلار)، لهستان (۴,۱ میلیارد دلار) و ایالات متحده (۳ میلیارد دلار) وارد کرده است. واردات اصلی اوکراین شامل سوخت‌های معدنی، راکتورهای هسته‌ای، وسایل نقلیه و ماشین‌آلات و تجهیزات الکتریکی است. در مجموع، این چهار کالا تقریباً نیمی (۴۶٪) از کل واردات اوکراین را در سال ۲۰۲۰ به خود اختصاص دادند.

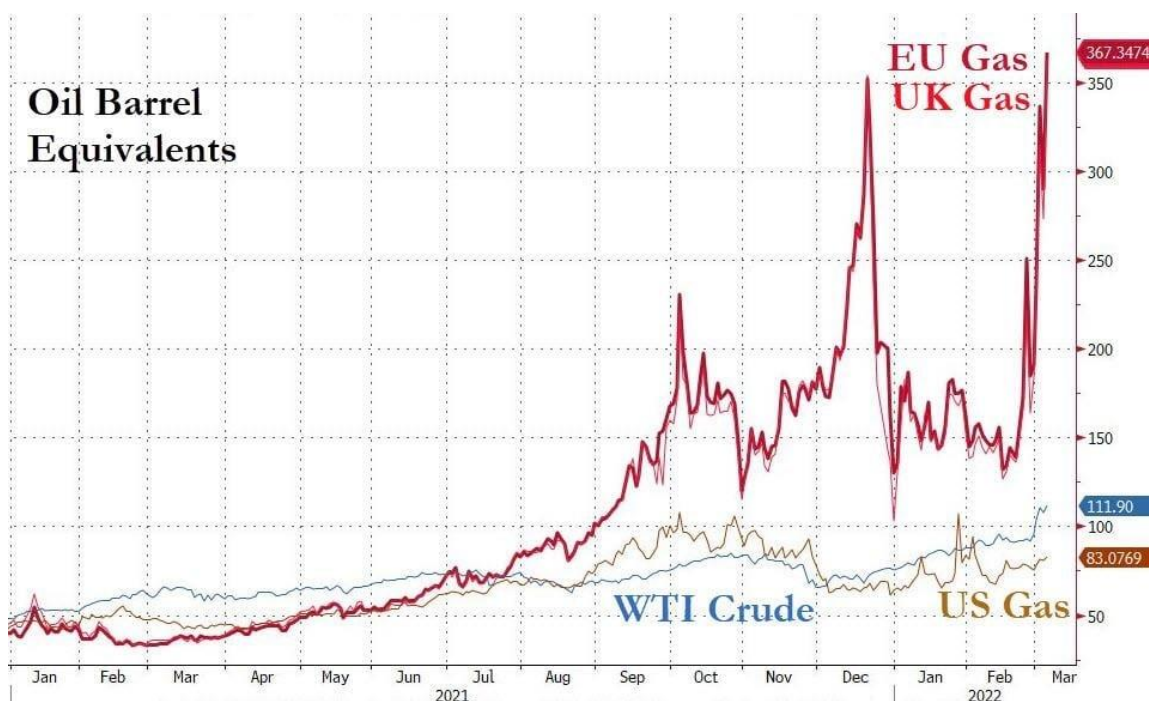
۳- خلاصه‌ای از وضعیت جنگ و نوسانات دو هفته اخیر

تا پیش از شروع جنگ تحلیل‌ها بر این اساس بود که جنگ کوتاه و سریع باشد، با این حال با توجه به روند پیشروی روسیه و واکنش‌های طرفین به نظر می‌رسد که جنگ طولانی‌تر از انتظارات خواهد بود و حتی برخی کارشناسان گمانه‌زنی‌هایی در مورد یک جنگ چندساله مطرح می‌کنند.

با شروع درگیری بین دو دولت مافیایی روسیه و اوکراین، اخبار این تنش بر همه بازارهای مالی حاکم شد. نوسانات شدیدی در بازارهای مالی رخ داد و قیمت کالاها از جمله نفت، گاز طبیعی، آلومینیوم، پالادیوم و گندم شدیداً افزایش پیدا کرد. همان‌طور که اشاره شد روسیه تولیدکننده مهمی در این کالاها است و با تشدید تحریم‌ها و واکنش‌ها نسبت به تحریم روسیه نگرانی‌ها در مورد تولید و تأمین این محصولات به شدت افزایش پیدا کرد.

نمودار ۵: جهش قیمت گاز در اروپا (معادل بشکه نفت)

قیمت گاز در اروپا در مدت کوتاهی دو برابر شده و قیمت نفت هم به روند صعودی خودش برگشت. این قیمت‌های انرژی اروپا را وارد رکود تورمی می‌کند و کارخانه‌های اروپایی با فشار بالایی در زمینه قیمت تمام شده مواجه خواهند شد. این مسئله دست بانک مرکزی اروپا را برای افزایش نرخ بهره بسته و در نتیجه بازار که روند افزایش نرخ‌های بهره را در آمریکا و کانادا می‌بیند یورو را فروشنده شده و یورو برای اولین بار در دو سال گذشته به زیر ۱,۱۰ در مقابل دلار آمریکا سقوط کرد. اثرات زیان‌بار تحریم‌های روسیه بر آینده کسب و کارهای اروپایی خیلی مبهم است، ولی به طور مشخص زیان‌های سنگینی به واسطه اختلال در فرآیند تولیدی آن‌ها در گزارش‌های

آتی اعلام خواهد شد. این مسئله به سقوط بهای بازارها و سهام اروپایی منجر شده که در کنار افت یورو دلار، اصلاح قیمت را تشدید کرده است.

ایالات متحده و اتحادیه اروپا قبلاً رویکرد محتاطانه‌ای را برای تحریم روسیه اتخاذ کرده بودند. روابط تجاری روسیه و اتحادیه اروپا باعث شد تا سیاست‌گذاران اروپایی تمایلی به اعمال تدابیر سختگیرانه علیه روسیه نداشته باشند. با این حال علی‌رغم اعمال تحریم‌های مختلف، همچنان در تحریم بخش انرژی روسیه محتاطانه عمل می‌کنند چراکه اروپا علاوه بر اینکه برای تأمین انرژی خود به روسیه وابسته است اعمال تحریم بر انرژی روسیه در شرایط فعلی می‌تواند رکود تورمی را در اروپا به دنبال داشته باشد. این در حالی است که با اعمال هر تحریم قیمت انرژی تحریم شده به شدت تحت تأثیر قرار گرفته و در واقع کاهش فروش روسیه با افزایش قیمت جبران شده و در واقع درآمد روسیه تغییر جدی نخواهد داشت. از طرف دیگر، وزارت خزانه‌داری ایالات متحده برای کاهش صادرات انرژی روسیه، اقدام به تحریم بانک‌های روسی و حذف دسترسی آن‌ها از سیستم سوئیفت^۱ کرده است. این مسئله شرکت‌های اروپایی غیر روسی را نیز تحت تأثیر قرار داده است.

^۱ SWIFT

نمودار ۶: رشد شدید سبد کامودیتی ها به دنبال تحریم روسیه

ماخذ: TradingView

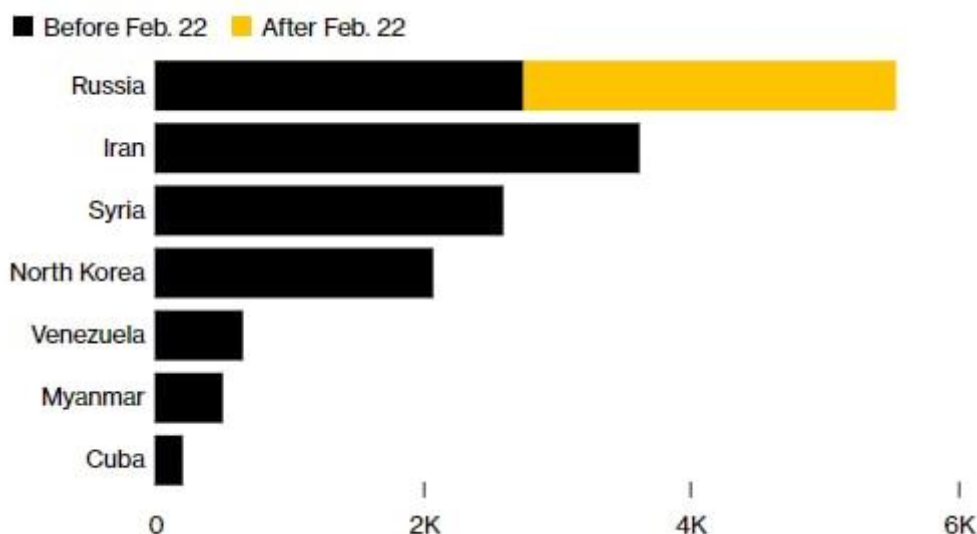
روند افزایشی نرخ کامودیتی‌ها در طی همه‌گیری کرونا در نمودار ۶ مشخص است که افزایش تنش‌ها بین روسیه و اوکراین جهش قابل توجهی را در قیمت‌ها ایجاد کرده است. نکته قابل توجه این است که جهش قیمتی به سایر کامودیتی‌ها نیز سرایت کرد. روسیه بازیگر بزرگی در حوزه مس و روی نیست، لکن ناپایداری اقتصاد جهانی ناشی از جنگ باعث هجوم سرمایه‌ها به دارایی‌های امن‌تر از جمله کامودیتی‌ها شده است

تحریم‌های اعلام‌شده علیه بانک مرکزی روسیه دسترسی این بانک به ذخایر بین‌المللی برای حمایت از نرخ ارز و سیستم مالی خود را به شدت محدود می‌کند. تحریم‌های بین‌المللی بر سیستم بانکی روسیه و کنار گذاشتن تعدادی از بانک‌ها از سوئیفت، توانایی روسیه را برای دریافت و پرداخت‌های تجاری و انجام تراکنش‌های مالی بین‌المللی مختل کرده است. در حالی که هنوز برای پیش‌بینی تأثیر کامل این تحریم‌ها زود است، اما کاهش شدید قیمت نرخ

مبادله روبل از مهمترین اثرات آن است. روسیه با نزدیک به ۶۰۰۰ تحریم به تحریم شده ترین کشور دنیا تبدیل شده است.

نمودار ۷: تعداد تحریم های وضع شده بر کشورهای مختلف

ماخذ: Castellum.AI

۴- برندگان جنگ

به لحاظ اقتصادی جنگ فعلی و استمرار آن می تواند ذی نفعانی نیز داشته باشد. ذی نفعانی که با توجه به تغییر قیمت ها و اثرات ژئوپلیتیک جنگ، فرصت های جدیدی را برای کشورهای مختلف جهت ایفای نقش جدی تر در نظم اقتصادی جهان ایجاد می کند. از مهم ترین برندگان این جنگ می توان به آمریکا اشاره کرد. در شرایط فعلی آمریکا جدی ترین گزینه جایگزین برای تأمین انرژی اروپا به حساب می آید و درواقع با توجه به زیرساخت هایی که مهیا کرده است می تواند به عنوان تأمین کننده انحصاری انرژی اروپا تبدیل شود.

چین ذی نفع دیگر این جنگ است. این کشور با تأمین انرژی ارزان قیمت از روسیه به واسطه تحریم ها و مشکلاتی که روسیه این روزها برای فروش نفت خود دارد، می تواند از شرایط فعلی بهره ببرد. از ایران نیز می توان به عنوان

ذی نفع دیگر نام برد. با توجه به افزایش شدید قیمت انرژی در کوتاه مدت فروش نفت ایران افزایش خواهد یافت. علاوه بر این علاقه اروپا به ایجاد تنوع در سبد تأمین کنندگان انرژی خود، ایران می تواند با اقدام مناسب، منافع بلندمدت مشترکی را با اروپا ایجاد کند.

این شرایط در حالی است که مذاکرات به مرحله توافق خیلی نزدیک شده بود و درخواست روسیه برای معافیت از تحریم های مربوط به خودش در رابطه با ایران، باعث شد که احتمال توافق کاهش یابد. از طرف دیگر ونزوئلا از فرصت پیش آمده و نیاز مبرم دنیا برای انرژی استفاده کرده و اعلام کرده از مذاکرات مستقیم با آمریکا برای کاهش تحریم ها استقبال می کند. در صورت توافق برجام و لغو تحریم ها، محدودیت های ارزی روسیه می تواند برای شرکت های ایرانی یک فرصت باشد و کشورهای شمالی از طریق مسیر ترانزیتی ایران به خلیج فارس، اقدام به صادرات محصولات خود به بازارهای جهانی کنند. همچنین با توجه به شرایط فعلی جهان، در صورتی که ایران یک دیپلماسی فعالانه را اتخاذ کند می تواند خارج از چهارچوب برجام با حفظ منافع کشور و رعایت خطوط قرمز نظام، توافق های بلندمدت و مهمی را با اروپا، چین، روسیه و حتی آمریکا برای ایجاد نقش مهم در نظم جهانی و کاهش تحریم ها ایجاد کند.

۵- سناریو استمرار جنگ

انتظار می رود در صورت استمرار جنگ، جدی ترین اثر درگیری روسیه و اوکراین برای اقتصاد جهانی به شکل استمرار افزایش قیمت کالاها باشد. قیمت کالاها می تواند به دلیل سه عامل افزایش یابد: اختلال در سمت عرضه، تخریب زیرساخت های فیزیکی و تحریم ها. فرض اصلی ما این است که اتحادیه اروپا و ایالات متحده ممنوعیتی جدی ای بر صادرات هیدروکربن روسیه اعمال نخواهند کرد. با این حال حتی در صورت عدم تحریم، قیمت نفت، گاز، فلزات اساسی و غلات افزایش خواهد یافت:

تا زمانی که درگیری در اوکراین ادامه داشته باشد، قیمت نفت بالای ۱۰۰ دلار در هر بشکه باقی خواهد ماند. تهدید تحریم‌ها بر صادرات انرژی روسیه و عدم اطمینان در مورد عرضه، کسری موجود در بازار را تشدید خواهد کرد. برخی از تاجران نفت نیز به دلیل نگرانی در مورد تحریم‌های ثانویه آمریکا در مورد معاملات مالی با نهادهای روسی از نفت روسیه اجتناب می‌کنند.

با استمرار این شرایط امکان تشدید تحریم‌ها وجود دارد. تحریم‌ها نتایج اقتصادی و حتی سیاسی قابل توجهی را برای اقتصاد روسیه به دنبال خواهد داشت حتی اگر روسیه خود را از قبل برای آن‌ها آماده کرده باشد. بلوکه شدن دارایی‌های بسیاری از ثروتمندان روسی در کشورهای اروپایی می‌تواند فشارهای سیاسی را از داخل بر پوتین افزایش دهد و تنش‌های داخلی روسیه را به شدت افزایش دهد.

با این حال روسیه در صورت استمرار و تشدید تحریم‌ها تبادلات خود را به سمت شرق افزایش خواهد داد. در این صورت چین می‌تواند نقش مهمی را برای روسیه ایفا کند. این در حالی است که آمریکا چین را تهدید کرده است که در صورت همکاری با روسیه، اقدام به تحریم بخش‌های استراتژیک آن کشور شامل بخش نیمه‌هادی‌ها خواهد نمود که می‌تواند فعالیت آن حوزه را عملاً تعطیل کند.

روسیه همچنین یکی از تولیدکنندگان عمده چندین فلز پایه (آلومینیوم، تیتانیوم، پالادیوم و نیکل) است که همگی جهش قیمت را به همراه خواهند داشت و تا زمانی که درگیری ادامه داشته باشد، قیمت‌ها در اوج باقی خواهند ماند. این تأثیر قابل توجهی بر بخش‌های صنعتی (مانند صنعت خودرو) در سراسر جهان خواهد داشت.

قیمت کالاهای کشاورزی (گندم، ذرت، جو و کلزا) افزایش خواهد یافت. در مجموع، اوکراین و روسیه بیش از یک‌چهارم تجارت جهانی گندم را تشکیل می‌دهند و ۱۲ درصد کالری مصرف‌شده در سطح جهان را تولید می‌کنند. اختلال در مسیرهای تجاری در دریای سیاه فشار بر قیمت غلات را افزایش می‌دهد. این مهم می‌تواند

اثرات جدی‌ای بر تولید محصولات غذایی جهان داشته باشد و حتی امنیت غذایی کشورهای مختلف را تهدید کند. به همین جهت احتمالاً بسیاری از کشورها از هم‌اکنون به دنبال ذخیره غذای بیشتری خواهند رفت.

زنجیره تأمین مختل خواهد شد

تحریم‌های مالی بر زنجیره‌های تأمین و تجارت تأثیر خواهد گذاشت، زیرا شرکت‌ها برای یافتن کانال‌های مالی برای انجام تجارت با روسیه تلاش خواهند کرد. علاوه بر این، تخریب احتمالی برخی از زیرساخت‌های حمل‌ونقل (به‌ویژه بنادر در اوکراین و مرزهای هوایی در روسیه) مسائل موجود در زنجیره تأمین را تشدید خواهد کرد.

اختلال در زنجیره تأمین از سه منبع ناشی می‌شود: مشکلاتی که بر مسیرهای زمینی تأثیر می‌گذارد. محدودیت در خطوط هوایی؛ و لغو مسیرهای حمل‌ونقل دریایی از اوکراین. مسیرهای تجاری زمینی بین آسیا و اروپا با دشواری‌تر شدن ترانزیت از طریق روسیه (از منظر رعایت، اعتبار یا ایمنی) مختل خواهد شد. این امر به‌ویژه بر برخی شرکت‌های چینی تأثیر می‌گذارد که ترافیک خود را در مسیرهای زمینی از طریق روسیه (در مسیر اروپا) به‌عنوان جایگزینی برای حمل‌ونقل دریایی و هوایی در طول همه‌گیری ویروس کرونا افزایش داده بودند.

به دنبال تصمیم کشورهای اتحادیه اروپا برای بستن حریم هوایی خود به روی هواپیماها و محموله‌های روسیه (و اقدام متقابل روسیه برای بستن حریم هوایی خود به روی هواپیماهای اروپایی) روابط هوایی بین روسیه و اروپا (و به‌نوبه خود آسیا و اروپا) به‌شدت با مشکل مواجه خواهد شد. حدود ۳۵ درصد از محموله‌های جهانی قبل از همه‌گیری از طریق هوا حمل می‌شد که حدود نیمی از آن با هواپیماهای مسافربری بود.

به دنبال تصمیم اوکراین برای تعطیلی کشتیرانی تجاری و اقدام ترکیه برای محدود کردن ترانزیت از طریق تنگه بسفر^۲، مسیرهای حمل و نقل دریایی از طریق دریای سیاه برای چند هفته لغو خواهد شد. این وضعیت تأثیر قابل توجهی بر محموله‌های غلات ترانزیت از طریق بندرها اوکراین، روسیه و احتمالاً بلغارستان و رومانی خواهد داشت.

افزایش بیشتر تورم جهانی

قیمت‌های بالاتر کالاها به تورم جهانی در سال جاری و احتمالاً در سال ۲۰۲۳ دامن می‌زند. پیش از این تورم جهانی نزدیک به ۶ درصد در سال جاری برآورد می‌شد، اما اکنون انتظار می‌رود با توجه به جهش‌های عظیم در قیمت کالاها و استمرار آنها، تورم از این رقم فراتر رود.

قیمت‌های بالاتر نیز سؤالات پیچیده‌ای را برای بانک‌های مرکزی ایجاد خواهد کرد. آنها برای مهار تورم اقدام به انقباض پولی کرده بودند اما اکنون ممکن است نگران تأثیر درگیری روسیه و اوکراین بر بهبود پس از کرونا باشند.

رکود در سایه اقتصاد جهانی

تأثیر اقتصادی این درگیری بیشتر در اوکراین و روسیه احساس خواهد شد که هر دو در سال جاری رکود شدیدی را تجربه خواهند کرد. کشورهای اروپای شرقی که بیشتر در معرض تجارت با روسیه هستند، مانند لیتوانی و لتونی نیز از این درگیری ضربه خواهند خورد. در سایر نقاط اروپا، اتحادیه اروپا از یک شوک انرژی، زنجیره تأمین و

^۲ Bosphorus

تجاری رنج خواهد برد. شاخص قیمت گاز طبیعی در اروپا در حال حاضر ۹ برابر آمریکا است و این قاره در حال از دست دادن رقابت پذیری در جذب سرمایه گذاری زنجیره پایین دست گاز طبیعی نسبت به آمریکا است

۶- سناریو وقوع صلح

در صورتی که هرگونه توافقی بین روسیه و اوکراین مبنی بر کاهش تنش ها شکل بگیرد، قیمت کامودیتی ها علی الخصوص نفت و طلا کاهش شدید را تجربه خواهند کرد. این مسئله نااطمینانی را کاهش داده و شرایط ریسک گریزی را در جهان کاهش می دهد. بنابراین می تواند برای بازارهای مالی علی الخصوص سهام شرکت های اروپایی یک روند مثبتی را به دنبال داشته باشد.

هرچند که فروکش کردن آتش جنگ می تواند شرایط را کمی پایدار کند اما این به معنی بازگشت رونق و از بین رفتن رکود تورمی در اقتصاد جهان نیست. پیش از این نیز از گزارش های قبلی اشاره شده بود که شرایط اقتصادها پس از دوران کرونا بسیار آسیب پذیر شده است. در شرایط فعلی چشم انداز تورمی و کاهش رشد اقتصادی بر کشورهای جهان حاکم شده است. افزایش تقاضا به واسطه تعویق مصرف توسط افراز در دوران کرونا و بحبوحه جنگ می تواند این مسئله را تشدید کند.

مشکلات مربوط به زنجیره تأمین همچنان نیز بعد از پایان جنگ پابرجا خواهد بود. قرنطینه و تعطیلی های پی پی و ناهماهنگی واحدهای تولیدی، مشکلات تولید و تأمین کالای های اولیه و واسطه ای را تشدید کرده است. در این شرایط افزایش نرخ بهره و پیگیری سیاست های انقباضی می تواند آتش رکود را شعله ور کند و اقتصادها را به سمت یک بحران چندساله بکشاند. در هر صورت باید دانست که روسیه تصمیم خود را برای اشغال اوکراین گرفته است و حتی در صورتی که با کوتاه آمدن اوکراین توافقی حاصل شود باید منتظر تغییرات ژئوپلیتیک مهمی در جهان باشیم.

۷- جمع بندی

اقتصاد جهان همچنان در حال مقابله با اثرات ناشی از همه گیری کووید است که جنگ روسیه ضربه دیگری بر پیکر آن وارد کرد. بسیاری از کشورها در بحبوحه فشارهای قیمتی و تورم های شدید با یک شوک قیمتی دیگر مواجه شده اند که تصمیم گیری را برای سیاست گذاران به شدت سخت تر کرده است. درواقع بسیاری از سیاست گذاران وقوع رکود تورمی را در سال های پیش رو پذیرفته اند و فقط به دنبال کنترل و ماهش اثرات آن هستند. کشورهایی که پیوندهای اقتصادی بسیار نزدیکی با اوکراین و روسیه دارند، بیشتر در معرض خطر کمبود و اختلال در عرضه هستند و بیشترین تأثیر را از افزایش ورود پناهجویان می بینند.

به طور کلی، شوک روسیه به اقتصاد جهانی بسیار بد خواهد بود. اگر این شوک در شرایط عادی و قبل از همه گیری کرونا اتفاق می افتاد شرایط قابل کنترل بود و اقتصاد جهان در مدت کوتاهی خود را با آن تعدیل می کرد، اما اقتصادهای کرونا زده بسیار آسیب پذیر شده اند و همین مسئله چشم انداز اقتصاد جهان را پر ابهام کرده است.

غرب به دنبال افزایش کمک نظامی به اوکراین باهدف مقابله با روسیه است، درحالی که این موضوع از طرف دیگر باعث طولانی شدن جنگ خواهد شد و عوارض مهمی را نیز برای اروپا و خود اوکراین به دنبال خواهد داشت. در صورت استمرار جنگ و تحریم نفت روسیه، دنیا با کاهش عرضه بیش از ۵ میلیون بشکه ای در روز مواجه خواهد شد که حتی با فرض ورود تمام ظرفیت ایران به بازار نفت جهانی، همچنان قیمت ها تحت فشار خواهند بود. از طرف دیگر روسیه نیز به دنبال فروش نفت مازاد خود با تخفیف های ویژه در بازار آسیایی خواهد رفت که می تواند بخشی از مشتریان نفت ایران را به سمت خود جذب کند.

غذا ممکن است درواقع یک مسئله بزرگ تری نسبت به انرژی باشد. قبل از جنگ، روسیه و اوکراین درمجموع بیش از یک چهارم صادرات گندم جهان را به خود اختصاص می دادند. اکنون روسیه تحریم شده و اوکراین منطقه

جنگی است. جای تعجب نیست که قیمت گندم از کمتر از ۸ دلار در قبل از شروع تنش‌ها به حدود ۱۳ دلار در حال حاضر افزایش یافته است. کاهش امنیت غذایی محدود به این مسئله نخواهد بود و با توجه به افزایش شدید قیمت‌های نهاده‌های تولید محصولات غذایی علی‌الخصوص غلات و کودهای شیمیایی، ضربه‌های سنگین‌تری به تولید محصولات غذایی خواهد زد. این افزایش قیمت احتمالاً در کشورهای توسعه‌یافته علی‌الخصوص اروپا و آمریکای شمالی شدیدتر خواهد بود.

با توجه به سابقه روسیه و روحیه‌ای که روس‌ها دارند به نظر نمی‌رسد که به راحتی دست از جنگ بکشند. حتی در صورتی که اوکراین راضی به دادن امتیازهای مورد انتظار روسیه باشد، احتمالاً توافق موقت خواهد بود و روسی‌ها برای دستیابی به اهداف خود مجدداً اقدامات خود را از سر خواهند گرفت. با این حال اخبار جنگ بر بازارهای مالی حاکم‌اند و در صورت مخابره هر خبری مبنی بر کاهش تنش‌ها منجر به افت شدید قیمت کالاها علی‌الخصوص نفت، طلا، آلومینیوم، نیکل، پالادیوم و گندم خواهد شد. اما نباید فراموش کرد که حتی در صورت وقوع صلح کامل، اقتصاد جهان همچنان درگیر سیاست‌های انبساطی دوران کرونا خواهد بود. هرچند ممکن است که رکود تورمی کنترل شود اما تورم‌های بالا و رشد اقتصادی پایین گریبان گیر اقتصاد جهان خواهد بود.

در نهایت باید منتظر ماند و دید که جنگ اوکراین چه تأثیری بر سیاست‌های اقتصادی خواهد داشت؟ افزایش قیمت نفت و مواد غذایی باعث افزایش نرخ تورم می‌شود که در حال حاضر هم به طرز قابل توجهی بالا است. آیا سیاست‌گذاران پولی می‌توانند تصمیمات درستی را اتخاذ کنند؟ آیا بحران دیگری در انتظار اقتصاد جهانی است؟